

УДК 656.13:330.341.1](477)

JEL R40, O30

DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2023-4-12>

Надія Володимирівна ХОМЕНКО,

аспірант, Національний транспортний університет

ORCID ID: [0000-0001-7301-9034](https://orcid.org/0000-0001-7301-9034)

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РІВЕНЬ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ

Інноваційний розвиток автомобільного транспорту є необхідним, адже автотранспорт – значуща галузь економіки, і його інноваційний розвиток є джерелом економічного зростання, сприяє створенню нових робочих місць, логістиці та іншим супутнім секторам. Інноваційні технології в сфері автотранспорту покликані також допомогти зменшити викиди шкідливих речовин та покращити екологічну ситуацію в містах та на дорогах, адже ефективні електричні та гібридні автомобілі сприяють зменшенню споживання пального та шкідливих викидів. Також автотранспортна галузь відіграє важливу роль у забезпеченні мобільності населення та розвитку регіонів, тому інновації в галузі транспорту можуть покращити доступність та ефективність транспортних послуг для громадян. Українські підприємства автомобільного транспорту прагнуть здобути конкурентну перевагу на світовому ринку, і це є можливим, якщо вони інвестуватимуть в інновації та нові технології, що сприятиме зростанню обсягів експорту та залученню іноземних інвестицій. Інновації в цій галузі також здатні покращити безпеку на дорогах, а розробка та впровадження систем попередження аварій, систем автоматичного гальмування та інших технологій спроможні допомогти зменшити кількість дорожніх пригод та поранень. Загалом інноваційний розвиток автомобільного транспорту чинить значний вплив на покращення економічного, екологічного та соціального розвитку України, а також збільшення конкурентоспроможності країни на світовому ринку. У статті досліджено основні фактори впливу на інноваційний розвиток підприємств автомобільного транспорту України в умовах військової агресії рф. Також визначено тенденції та складнощі інноваційного розвитку з метою вироблення напрямів їх подолання. Зроблено висновок щодо особливостей впровадження інновацій-

них рішень підприємствами автомобільної галузі України в умовах обмеженості фінансових ресурсів, що спричинено наслідками військової агресії РФ. Визначено перспективні напрями подальших досліджень означеної теми та обґрунтовано їх необхідність.

Ключові слова: автомобільний транспорт, автотранспортне підприємство, інновації, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність.

Nadiia KHOMENKO,

Ph.D. student,
National Transport University

FACTORS OF INFLUENCE ON THE LEVEL OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN ROAD TRANSPORT ENTERPRISES

Innovative development of road transport is necessary, because motor transport is a significant branch of the economy, and its innovative development is a source of economic growth, contributing to the creation of new jobs, logistics and other related sectors. Innovative technologies in the field of motor vehicles are also designed to help reduce emissions of harmful substances and improve the environmental situation in cities and on roads, because efficient electric and hybrid cars help reduce fuel consumption and harmful emissions. Also, the motor transport industry plays an important role in ensuring the mobility of the population and the development of regions, so innovations in the field of transport can improve the availability and efficiency of transport services for citizens. Ukrainian road transport enterprises seek to gain a competitive advantage in the world market, and this is possible if they invest in innovations and new technologies, which will contribute to the growth of export volumes and the attraction of foreign investments. Innovations in this field can also improve road safety, and the development and implementation of crash prevention systems, automatic braking systems and other technologies can help reduce the number of road accidents and injuries. In general, the innovative development of road transport has a significant impact on improving the economic, ecological and social development of Ukraine, as well as increasing the country's competitiveness on the world market. The article examines the main factors influencing the innovative development of road transport enterprises of Ukraine in the conditions of military aggression of the Russian Federation. The trends

and difficulties of innovative development are also determined in order to develop ways to overcome them. A conclusion is made regarding the peculiarities of the implementation of innovative solutions by the enterprises of the automotive industry of Ukraine in the conditions of limited financial resources, which was caused by the consequences of the military aggression of the Russian Federation. Prospective directions for further research on the given topic are identified and their necessity is substantiated.

Keywords: motor transport, motor vehicle enterprise, innovations, innovative development, innovative activity.

Постановка проблеми. Українські автомобільні підприємства повинні бути конкурентоспроможними на міжнародному ринку навіть в умовах військової агресії РФ, а інновації дозволяють покращити якість та ефективність їх господарської діяльності, розвивати нові продукти та послуги, що привертають споживачів. Інновації спроможні допомогти підприємствам автотранспорту розробити стратегії та рішення, які зменшать вразливість до економічних і фінансових турбулентностей, які спостерігаються останніми роками. Інноваційний розвиток дає можливість підприємствам створювати більше власних технологій, зменшуючи залежність від імпорту, і це особливо важливо в умовах військової агресії, коли імпорт обмежений. Інноваційні розробки у сфері автомобільного транспорту дозволяють рухатися в напрямі зменшення шкідливого впливу автотранспорту на навколишнє середовище, а ефективні та екологічно чисті автомобілі сприяють покращенню якості повітря тощо. Інновації здатні покращити безпеку на дорогах та забезпечити доступні та зручні транспортні засоби для населення навіть в умовах військової агресії. В цілому, інноваційний розвиток автомобільного транспорту в Україні є важливим для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності цього сектору в умовах військової агресії РФ та сприяє покращенню якості життя громадян і розвитку економіки країни. Загалом дослідження факторів впливу на інноваційний розвиток підприємств автомобільного транспорту в умовах воєнного стану є актуальним і важливим завданням, оскільки допомагає приймати раціональні рішення для забезпечення стійкості та розвитку галузі в цих складних умовах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні й практичні засади інноваційного розвитку підприємств автомобільного транспорту досліджували такі науковці, як Ареф'єва О.В.,

Гречан А.П., Комчатних О.В., Сафонік Н.П., Дудік А.О. [1], Грицюк Т.В., Корицька О.І. [2], Дмитрієва О.І. [3] та ін. Проте для розроблення напрямів розвитку інноваційних процесів у вітчизняній автомобільній галузі важливим є дослідження факторів, що впливають на них.

Мета статті. Мета статті полягає у визначенні факторів впливу на інноваційний розвиток українських підприємств автотранспорту в умовах військової агресії РФ.

Виклад основного матеріалу. Інноваційний розвиток українських підприємств автомобільного транспорту стикається з низкою проблем, які обмежують їх конкурентоспроможність та можливості розвитку. Окрім наслідків військової агресії РФ проти України, інші проблеми – це брак доступу до фінансування для досліджень і розробок, недостатня розвиненість науково-дослідних центрів та інфраструктури для тестування нових автомобільних технологій і виробів, а також високий рівень бюрократії та корупції, який ускладнює процеси отримання дозволів та ліцензій на виробництво та впровадження нових технологій. Також інноваційний розвиток ускладнюється через постійну потребу у кваліфікованих фахівцях, інженерах й дослідниках у сфері автомобільного транспорту, що обмежує інноваційний потенціал, недостатній захист прав інтелектуальної власності, який може знижувати інтерес підприємств в інноваціях через можливість копіювання інновацій без дозволу, геополітичні ризики й, з урахуванням цих проблем, інноваційний розвиток українських підприємств автомобільного транспорту вимагає комплексного підходу, включаючи покращення фінансової підтримки, розвиток освіти та наукових досліджень, спрощення бюрократичних процедур та боротьбу з корупцією, а також створення сприятливого інвестиційного клімату та підтримки інтелектуальної власності. Проте, перш за все, необхідно провести аналіз факторів, що здійснюють вплив на інноваційний розвиток аналізованих підприємств в умовах воєнного стану.

Коли мова йде про інновації у воєнний час, можливості для їх впровадження дуже обмежені, оскільки основний фокус уваги спрямований на перемогу на полі бою, та, незважаючи на це, підприємства мають продовжувати свою діяльність, в тому числі в напрямі інноваційного розвитку.

Інноваційний розвиток підприємств автомобільного транспорту передбачає впровадження нових ідей, технологій, продуктів та процесів, спрямованих на покращення та модернізацію

галузі. Ця концепція має велике значення для підприємств з декількох причин:

- збереження конкурентоспроможності;
- зростання продуктивності;
- розвиток бізнесу;
- зменшення негативного впливу на навколишнє середовище;
- підвищення якості та безпеки.

Значною мірою інноваційний розвиток є ключовим фактором для успіху підприємств автомобільного транспорту, оскільки дозволяє їм відповідати на сучасні виклики, забезпечувати якість послуг та покращувати конкурентоспроможність на ринку. У розвитку транспортної інфраструктури сьогодні важливо пришвидшити процес впровадження інновацій, особливо з огляду на складні виклики, які стоять перед цією галуззю. Особливу увагу слід звертати на фінансові аспекти інвестування в оновлення та модернізацію транспортної інфраструктури. Державна підтримка проектів розвитку інфраструктури, поки що, не відповідає європейським стандартам фінансування й реальним потребам транспортного сектору [3, С. 120 – 121].

У зв'язку з війною уряд України оновив перелік пріоритетних напрямів інноваційної діяльності відповідно до актуальних потреб періоду воєнного стану та потреб відновлення України. Для забезпечення нормативної бази інноваційної діяльності Кабінет Міністрів України затвердив державну цільову програму прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку України на 2022 – 2023 роки, що сприятиме реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності до 2030 року.

З 5 лютого 2023 року набув чинності Закон України № 2859-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності», цей закон вносить деякі зміни та продовжує дію законів України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» та «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», що визначають засади формування та реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки в Україні [4].

Загалом інноваційний розвиток залежить від комбінації різноманітних факторів та здатності підприємства адаптуватися до змін в економічному, технологічному та соціокультурному серед-

овищі. Російське повномасштабне вторгнення в Україну суттєво вплинуло на життя тисяч людей та різні сфери їх діяльності. Бізнес, безумовно, не залишився поза впливом цих подій. Зокрема підприємства, які розташовані в зоні активних бойових дій, змушені були стикнутися з важкими викликами.

Багато підприємств втратили можливість продовжувати свою діяльність і назавжди припинили існування. Це призвело до значних втрат не лише у сфері бізнесу, але і в соціальному плані, оскільки це були робочі місця та джерела доходу для багатьох людей. Деякі підприємства вирішили вижити та адаптуватися, здійснивши релокацію у безпечніші регіони України або навіть за її межами. Цей вибір був складним, але необхідним для збереження бізнесу та забезпечення безпеки співробітників. У важких умовах воєнного конфлікту підприємцям довелося шукати та розробляти нові стратегії, долати труднощі та ризики, щоб зберегти своє підприємство та сприяти економічному відновленню України [2, С. 53].

На інноваційний розвиток українських підприємств в умовах військової агресії російської федерації впливають різноманітні фактори (рис. 1).

З урахуванням цих факторів управління інноваційним розвитком українських підприємств автомобільного транспорту вимагає стратегічного планування, адаптації до нових умов, залучення внутрішніх та зовнішніх ресурсів та сприяння інноваціям, які здатні забезпечити конкурентоспроможність підприємств.

Для досягнення успіху в умовах військового конфлікту інноваційний розвиток має бути орієнтованим на вирішення специфічних викликів і повинен включати в себе такі стратегії:

- співпраця з університетами та науковими інститутами може забезпечити доступ до нових технологій та досліджень, що сприяє інноваціям;
- збільшення кількості екологічно чистих автомобілів у використанні є важливим, адже споживачі стають більш свідомими щодо екологічних питань;
- участь у міжнародних наукових та інноваційних проєктах для отримання доступу до глобальних ресурсів та знань;
- вдосконалення управління інноваціями, розробка ефективних стратегій управління інноваціями та патентної політики, що надасть можливість краще захистити інтелектуальну власність та збільшити конкурентоспроможність.

Рис. 1. Фактори впливу на інноваційний розвиток підприємств автотранспорту в умовах військової агресії російської федерації

Джерело: авторська розробка

При зростаючих викликах та агресивному зовнішньому середовищі українським підприємствам автотранспорту важливо відповідати на ці виклики рішучими та перспективними діями. Сучасний контекст вимагає адаптації до нових умов та ефективного використання наявних ресурсів і потенціалу для забезпечення сталого розвитку [1, С. 6]. Загальною метою має бути створення сприятливого середовища для інновацій, яке враховує особливості військового конфлікту та забезпечує сталість та зростання українських підприємств автомобільного транспорту в цих складних умовах.

Висновки та пропозиції. Отже, інноваційний розвиток українських підприємств автомобільного транспорту ускладнено негативним впливом військової агресії рф. Недостатнє фінансування, відсутність належної державної підтримки, недосконале законодавче регулювання та значні ризики інвестування в інновації – це лише частина проблем, які перешкоджають прогресу. Все це відбувається в контексті військової агресії рф, наслідки якої додатково ускладнюють ситуацію. З моменту, коли українські підприємства автомобільного транспорту працюють в умовах воєнного стану, важливо акцентувати увагу на виробленні нових стратегій та підходів до стимулювання інноваційного розвитку. Українська галузь автомобільного транспорту потребує спеціалізованих досліджень та програм, які враховують складну ситуацію, що склалася, тому важливо вивчити можливості та перспективи розвитку, які допоможуть підприємствам впроваджувати інновації, незважаючи на складність сучасного контексту.

© **Хоменко Н. В., 2023**

ЛІТЕРАТУРА

1. Ареф'єва О.В., Сафонік Н.П., Дудік А.О. Стратегічний аналіз розвитку транспортних підприємств в умовах інноваційних тенденцій. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління. 2023. № 7. С. 1 – 7.

2. Грицюк Т.В., Корицька О.І. Діяльність вітчизняного бізнесу в умовах війни. *Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні*: матеріали III Міжнародної наук.-практ. конф. молодих вчених і студентів (м. Львів, 2 березня 2023 р.): тези доповідей. Львів: Львівський торговельно-економічний університет, 2023. С. 53 – 55.

3. Дмитрієва О.І. Державне регулювання інноваційного розвитку транспортної інфраструктури: дис... доктора ек. наук: 08.00.03 / Харківський національний автомобільно-дорожній ун-т. Харків, 2020. 525 с.

4. Про внесення змін до деяких законів України щодо пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності: Закон України від 12.01.2023 р. № 2859-IX: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-20#Text> (дата звернення: 23.12.2023).

REFERENCES

1. Arefieva O.V., Safonik N.P., Dudik A.O. Stratehichniy analiz rozvytku transportnykh pidpriemstv v umovakh innovatsiinykh tendentsii. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriia: ekonomika ta upravlinnia*. 2023. № 7. Pp. 1 – 7.

2. Hrytsiuk T.V., Korytska O.I. Diialnist vitchyznianoho biznesu v umovakh viiny. *Problemy ta perspektyvy rozvytku biznesu v Ukraini: materialy III Mizhnarodnoi nauk.-prakt. konf. molodykh vchenykh i studentiv* (m. Lviv, 2 bereznia 2023 r.): tezy dopovidei. Lviv: Lvivskiy torhovelno-ekonomichnyi universytet, 2023. Pp. 53 – 55.

3. Dmitriiieva O.I. Derzhavne rehuliuвання innovatsiinoho rozvytku transportnoi infrastruktury: dys... doktora ek. nauk: 08.00.03 / Kharkivskiy natsionalnyi avtomobilno-dorozhnii un-t. Kharkiv, 2020. 525 p.

4. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo priorytetnykh napriamiv rozvytku nauky i tekhniky ta innovatsiinoi diialnosti: Zakon Ukrainy vid 12.01.2023 r. № 2859-IX: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-20#Text> (data zvernennia: 23.12.2023).

СТАТТЯ НАДІЙШЛА ДО РЕДАКЦІЇ 10.12.2023

УДК 33.303.519.8

JEL C65

DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2023-4-13>

Сергій Сергійович ЧЕВЕРДА,

докторант, Запорізький національний університет

ORCID ID: [0000-0003-2161-037X](https://orcid.org/0000-0003-2161-037X)

МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОРТФЕЛЯ ПРОЄКТІВ АУТСОРСИНГОВОЇ ІТ-КОМПАНІЇ

Ефективне формування та управління портфелем проєктів є запорукою успішного функціонування сучасних аутсорсингових компаній. Водночас цей процес має певні особливості в аутсорсинговому бізнесі порівняно з компаніями, що реалізують власні продукти і послуги. Тому постає завдання адаптації класичних і розробки нових моделей формування оптимального портфеля проєктів саме для аутсорсингових компаній.

У статті представлено комплексний аналіз існуючих теоретичних підходів та практичних моделей оптимізації портфеля проєктів з позицій можливості їх застосування в аутсорсинговому бізнесі. Розглянуто класичні моделі портфельного аналізу, зокрема, модель Марковіца, Бостонську матрицю, модель GE/МcKinsey, модель Артура Д. Літтла та інші. Проаналізовано також сучасні гнучкі та адаптивні підходи до управління портфелем проєктів. Особливу увагу приділено методам штучного інтелекту, здатним враховувати багатofакторну природу задачі оптимізації.

Обґрунтовано необхідність адаптації зазначених моделей та розробки нових підходів з урахуванням специфіки аутсорсингового бізнесу. Зокрема визначено такі ключові аспекти, як обмеженість вибору проєктів, орієнтація на довгострокові відносини з клієнтами, вища невизначеність і ризиковість проєктів, обмеженість ключових ресурсів аутсорсера.

Запропоновано основні напрями удосконалення процесів формування та управління портфелем проєктів в аутсорсингових компаніях на основі результатів дослідження.

Отримані результати дозволяють розширити теоретичні засади та розробити практичні рекомендації щодо побудови ефективних моделей оптимального проєктного портфеля саме для аутсорсин-

гового бізнесу. Це сприятиме прийняттю обґрунтованих управлінських рішень та максимізації цінності портфеля проєктів аутсорсингових компаній.

Ключові слова: аутсорсинг, портфель проєктів, оптимізація портфеля, моделі оптимізації, модель Марковіца, матриця БКГ, модель Мак-Кінзі, методи штучного інтелекту, нечітка логіка, нейронні мережі.

Serhii CHEVERDA

Doctoral Student, Zaporizhzhia National University

METHODS OF OPTIMIZING THE PROJECT PORTFOLIO OF THE OUTSOURCING IT COMPANY

Effective formation and management of a project portfolio is the key to the successful functioning of modern outsourcing companies. At the same time, this process has certain features in the outsourcing business compared to companies that implement their own products and services. Therefore, the task arises of adapting classical models and developing new models for building an optimal project portfolio specifically for outsourcing companies.

The article provides a comprehensive analysis of existing theoretical approaches and practical models for project portfolio optimization from the perspective of their applicability in the outsourcing business. The classical portfolio analysis models are considered, including the Markowitz model, the Boston Consulting Group matrix, the GE/McKinsey model, the Arthur D. Little model, and others. Modern flexible and adaptive approaches to project portfolio management are also analyzed. Particular attention is paid to artificial intelligence methods capable of taking into account the multifactor nature of the portfolio optimization problem.

The necessity of adapting these models and developing new approaches taking into account the specifics of the outsourcing business is substantiated. In particular, such key aspects are identified as the limited choice of projects, focus on long-term relationships with customers, higher uncertainty and risk of projects, limitation of key resources of the outsourcer.

The main directions for improving the processes of forming and managing a project portfolio in outsourcing companies are proposed based on the research results.

The obtained results make it possible to expand the theoretical principles and develop practical recommendations for constructing